

δποτερονοῦν. Εἰ γὰρ ἀληθής ἐστὶν ὁ λόγος, ἀνάγκη καὶ τὸ πρᾶγμα οὕτω γίνεσθαι, καὶ τὸ γινόμενον ἀληθές ἦν εἶπαι καὶ ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν, ὅτι γενήσεται.

Εἰ δὲ ταῦτα ἀδύνατα.

Νῦν δείκνυσι τὰ προειρημένα εἶναι ἀδύνατα, καὶ πρῶτον διὰ λόγου· ἕ
δεύτερον, διὰ παραδειγμάτων, ἐν τῷ „Καὶ πολλὰ ἡμῖν δὴλα.“ Ὁ
δὲ λόγος διχρόθεν λαμβάνεται, ἀπὸ τε τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ
ἀπὸ τῶν ἄλλων. Καὶ δὴ πρῶτον φησὶν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος φαίνεται εἶναι
τῶν μελλόντων ἀρχή, τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων δηλονότι· οὐκ ἔστι
δὲ τούτων ἀρχή εἰ μὴ εἰς τὸ βουλευέσθαι καὶ ποιεῖν τι· τὰ γὰρ ἀβου- 10
λεύτως καὶ ἀπραγματεύτως γινόμενα οὐκ ἔστιν ὑπὸ τῆν τοῦ ἀνθρώπου
ἀρχήν. Καὶ τούτῳ διαφέρει τῶν ἀλόγων ζώων ὁ ἄνθρωπος, ἅπερ οὐ κρί-
νουσιν ἐλευθέρως περὶ τῶν ποιητέων, ἀλλ' ἐρεθισμῶ τινι φυσικῶ πρὸς τὸ
ποιεῖν τι κινεῦνται. Τοῦ βουλευέσθαι τοίνυν καὶ πράττειν ἀνηρημένου,
ἀναιρεῖται τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον, ἀναιρεῖται δὲ καὶ ἡ τάξις τῆς ἀνθρω- 15
πίνης ἀναστροφῆς τε καὶ πολιτείας· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἄτοπον καὶ ἀδύνατον,
ὥστε καὶ ἡ θέσις, ἣ τοῦτο ἠκολούθησεν, ἄτοπος καὶ ἀδύνατος, τὸ πάντα
δηλονότι εἶναι τε καὶ γίνεσθαι ἐξ ἀνάγκης.

Τὸ δ' αὐτὸ δείκνυσι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, τῶν φυσικῶν
δηλονότι· φησὶ γὰρ ὅτι ἐν τοῖς μὴ αἰεὶ ἐνεργοῦσι, τοῖς φυσικοῖς | δηλονότι f. 180 v
καὶ τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ πράγμασιν, ὁρῶμεν ὅτι ἔστι τὸ δυνατόν
εἶναι, καὶ μὴ. Ἐπεὶ τοίνυν ἐν τοῖς τοιούτοις τῶν ὄντων τὸ γίνεσθαι τοῦ
εἶναι ἐστὶν ἀρχή, ἔστιν ἐν τούτοις τὸ δυνατόν γίνεσθαι καὶ μὴ δυνατόν
γίνεσθαι, ὥστε ἔνια τῶν ὄντων δύνανται γίνεσθαι καὶ μὴ γίνεσθαι. Οὐκ
ἄρα ἐξ ἀνάγκης εἰσὶν ἢ γίνονται τὰ ταιαῦτα. 25

Εἶτα δείκνυσι τοῦτο καὶ διὰ παραδειγμάτων, εἶον εἰ λήψθω τί ἱμά-
τιον καινόν, τοῦτο τοίνυν ἐστὶ δυνατόν διατμηθῆναι, διότι οὐδὲν προσίστα-
ται οὔτε ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ ποιούντος, οὔτε ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ πά-
σχοντος· ἀλλὰ μὴν καὶ μὴ διατμηθῆναι τοῦτο δυνατόν, ἀλλὰ πρὸ τοῦ
διατμηθῆναι, κατατριβήσεσθαι παλαιότητι μακρῶ χρόνῳ φορούμενον· ὥστε 30
δυνατόν ἐστὶν αὐτὸ καὶ διατμηθῆναι καὶ μὴ διατμηθῆναι. Εἰ γὰρ μὴ ἦν
δυνατόν μὴ διατμηθῆναι, οὐκ ἂν ἴδύνατο κατατριβῆναι· καὶ εἰ μὴ ἦν
δυνατόν διατμηθῆναι, οὐδ' ἂν ἦν δυνατόν κατατριβῆναι· ἀλλὰ διὰ τὸ ται-
αύτης εἶναι φύσεως οἷας κατατριβῆναι ἂν, διὰ τοῦτο καὶ διατέμεσθαι
δύναται. Ἐντεῦθεν οὖν καθόλου συμπεραίνει, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων 35
ἅτινα οὐκ αἰεὶ εἰσὶν ἐνεργεῖα, ἀλλὰ γίνονται ὡς ἐν δυνάμει πρότερον ὄντα,
φανερὸν ἐστὶν, ὅτι οὐ πάντα ἐξ ἀνάγκης εἰσὶν ἢ γίνονται, ἀλλὰ τινὰ εἰσὶν
ἐπαμφοτερίζοντα, ἅτινα οὐκ ἔχουσι μᾶλλον πρὸς τὴν κατάφασιν ἢ τὴν
ἀπόφασιν· τινὰ δὲ εἰσι ταιαῦτα ὥστε μᾶλλον μὲν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
γίνεσθαι θάτερον αὐτῶν, καὶ τοῦτο ὅσον πρὸς τὸ ἐπὶ τὸ πλεόν ἐνδεχό- 40

μενον· ὅμως ἐνδέχασθαι καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν γίνεσθαι τὸ σπάνιον, τὸ δὲ μάλιστα πεφυκὸς μὴ γίνεσθαι, καὶ τοῦτο ὅσον πρὸς τὸ ἐπ' ἔλαττον ἐνδεχόμενον.

Leçon IX.

6

ἈΓΓΛΩΣΙΣ ΕΝΑΤΗ.

Τὸ μὲν οὖν εἶναι τὸ ὄν.

Δείξας ἀδύνατα εἶναι τὰ ἐκ τῶν προειρημένων λόγων ἐπόμενα, ἐνταῦθα, ἀποσκευασθέντων τῶν ἀτόπων καὶ ἀδυνάτων, συμπραίνει τὴν ἀλήθειαν, καὶ πρῶτον δείκνυσι πῶς ἔχει ἡ ἀλήθεια περὶ τὰ πράγματα· δεῦτερον, πῶς ἔχει περὶ τὰς ἀποφάνσεις. Καὶ περὶ τὸ πρῶτον δύο ποιεῖ· πρῶτον, δείκνυσι πῶς ἔχει ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀνάγκη περὶ τὰ πράγματα ἀπολελυμένως θεωρούμενα· δεῦτερον, πῶς ἔχει περὶ ταῦτα τῇ πρὸς τὰ ἴδια ἀντικείμενα παραθέσει.

Πρῶτον, φησὶ τοίνυν, ὅτι καὶ τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν διχῶς λέγεται, f. 181 ἀπολελυμένως δηλονότι· καὶ ἐξ ὑποθέσεως· ἀπολελυμένως μὲν, ὅπότεν λέγωμεν εἶναι τι ἀπλῶς, ἢ μὴ εἶναι· ἐξ ὑποθέσεως δέ, ὅπότεν λέγωμεν εἶναι τι ἔστ' ἂν ᾗ, ἢ μὴ εἶναι ἔστ' ἂν μὴ ᾗ, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι μὲν, ὅταν ᾗ τὸ ὄν, καὶ μὴ εἶναι, ὅταν μὴ ᾗ τὸ μὴ ὄν, ἀνάγκη· οὐ μόντοι γε ἀνάγκη τὸ ὄν ἅπαν εἶναι, ἢ τὸ μὴ ὄν ἅπαν μὴ εἶναι.

20 Δεῦτερον, ὃ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιφάσεως ἐν τῷ πράγματι· εἶναι μὲν, ἢ μὴ εἶναι ἅπαν ἀνάγκη διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ἀντίφασιν εἶναι ὁμοῦ· ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, ἔσεσθαι, ἢ μὴ ἔσεσθαι ἀνάγκη, καὶ αὖτις, ἢ ἀνάγκη, ἔοικε τῇ εἰρημένῃ ἐξ ὑποθέσεως, οὐ μόντοι γε ἀνάγκη διχρημένως εἶναι τὸ ἕτερον, ἢ εἶναι δηλονότι τὸ πρᾶγμα, ἢ μὴ εἶναι, 25 ἢ γοῦν ἀπολελυμένη ἀνάγκη. Τοῦτο δὲ σαφές ποιεῖ καὶ παραδείγματι. Ἀνάγκη γὰρ αὔριον ναυμαχίαν ἢ ἔσεσθαι, ἢ μὴ ἔσεσθαι· οὐ μόντοι γε ἀνάγκη ἔσεσθαι διχρημένως, ἢ μὴ, ἔσεσθαι· ὡσαύτως καὶ γενέσθαι μὲν, ἢ μὴ γενέσθαι ἀναγκαῖον· οὐ μόντοι γε ἀνάγκη γενέσθαι διχρημένως, ἢ ἀνάγκη μὴ γενέσθαι.

30

Ὡστε ἐπεὶ οἱ λόγοι.

Τρίτον. Ἄλλ' οὕτως ἔχουσι, φησὶν, οἱ ἀποφαντικοὶ λόγοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἔχουσι τὰ πράγματα πρὸς τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, διότι ἐκ τοῦ τὸ πρᾶγμα εἶναι, ἢ μὴ εἶναι λέγεται καὶ ὁ λόγος ἀληθής, ἢ ψευδής, καὶ διὰ τοῦτο ἐν πᾶσι τοῖς πράγμασιν ὅσα εἰσὶν ὅπότερα ἔτυχεν καὶ 35 δεκτικὰ τῶν ἐναντίων τυγχάνουσιν, ἀνάγκη καὶ τὴν ἀντίφασιν τῶν ἀπο-

ὁ Ἀνάγνωσις θ' om B
ἀπλῶς B

15 ἀπολελυμένως avant μὲν corrigé de ἀπλῶς AC,

φάνσεων ὁμοίως ἔχειν, ἦγουν ἐπαμφοτερίζουσιν εἶναι καὶ κατὰ τὸ ὀπί-
 τερ' ἔτυχε λέγεσθαι. Ἐξηγεῖται δὲ τίνα πράγματα οὕτως ἔχουσιν ὡς
 εἶπεν, καὶ φησὶν ὅτι τὰ μήτε αἰεὶ ὄντα, ὡσπερ τὰ ἀναγκαῖα, μήτε αἰεὶ μὴ
 ὄντα, ὡσπερ τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὄντα, ποτὲ δὲ μὴ ὄντα. Ἐἵτα
 ἐπανέρχεται πρὸς τὴν ἀντίφασιν καὶ φησὶν, ὅτι τούτων τῶν ἀποφάνσεων 5
 αἰτινες περὶ τῶν τοιούτων ὄντων ἦγουν τῶν ἐνδεχομένων εἰσὶν, ἀνάγκη
 τὸ ἕτερον μέρος τῆς ἀντιφάσεως ἀληθὲς εἶναι, ἢ ψεῦδος, οὐ μέντοι γε
 τόδε, ἢ τόδε διωρισμένως, ἀλλ' ὀπίτερ' ἔτυχεν· εἰ δὲ καὶ συμβαίῃ τὸ ἕτε-
 ρον μέρος τῆς ἀντιφάσεως εἶναι· μᾶλλον ἀληθὲς, ὡς ἔχει ἐν τοῖς ἐπὶ πλεόν
 ἐνδεχομένοις, οὐ μέντοι γε ἀνάγκη διὰ τοῦτο τὸ ἕτερον αὐτῶν ἐξ ἀνάγκης 10
 ἀληθὲς εἶναι, ἢ ψεῦδος ὠρισμένως. ἰ. 181 v

Ὡστε δῆλον ὅτι.

Συμπεραίνει ἐπὶ πᾶσι τὸν ἀρχοῦσθι σκοπὸν αὐτοῦ καὶ φησὶ φανερόν
 εἶναι ἐκ τῶν προειρημένων, ὅτι οὐκ ἀνάγκη ἐν ἅπαντι γένει καταφάσεων
 καὶ ἀποφάσεων τῶν ἀντικειμένων τὴν ἑτέραν ὠρισμένως ἀληθῆ εἶναι, τὴν 15
 δὲ ἑτέραν ψευδῆ· οὐ γὰρ ὁμοίως ἔχει ἢ ἀλήθεια καὶ τὸ ψεῦδος ἐπὶ τε
 τῶν ὄντων, δηλονότι τῶν ἐνεστώτων, καὶ τῶν μὴ ὄντων μὲν, δυναμένων
 δὲ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι· ἀλλ' οὕτως ἔχει ἐφ' ἑκατέρων, ὡς εἴρηται, ὅτι δη-
 λονότι ἐπὶ μὲν τῶν ὄντων ἀνάγκη ὠρισμένως θάτερον εἶναι ἀληθὲς,
 θάτερον δὲ ψεῦδος· ἐπὶ δὲ τῶν ἐνδεχομένων καὶ μελλόντων οὐκ ἀνάγκη, 20
 ἀ δύνανται εἶναι καὶ μὴ εἶναι.

Ζήτημα.

Ἐνταῦθα χώραν ἂν ἔχοι ζητεῖν εἰ πάντα τὰ μέλλοντα ἐξ ἀνάγκης
 ἀποβαίνουσι. Καὶ δὴ πρῶτον δοκεῖ, ὅτι πάντα ἐξ ἀνάγκης· τὸ γὰρ
 γνωσκόμενον ἀπὸ ἐπιστήμης ἀψευδοῦς καὶ ἀπλανοῦς ἐξ ἀνάγκης ἀπο- 25
 βαίνει· ἀλλὰ πᾶν μέλλον τοιοῦτόν ἐστιν· ἄρα, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἡ μείζων
 φανερά· ἢ ἐλάττων ὁμοίως δῆλη· οὐ γὰρ ἔστι τι τῶν ὄντων, καὶ ἢ τῆς
 ἁχίστης ὀντότητος, ὅπερ οὐκ οἶδεν ἢ πρώτη αἰτία ἀποβησόμενον πρὶν
 ἀποβῆναι.

Ἔτι, τὸ γινόμενον ἀπ' αἰτίας ἀνεμποδίστου καὶ διωρισμένης οὐ δύνα- 30
 ται μὴ εἶναι· πᾶν δὲ μέλλον τοιοῦτόν ἐστιν· ἄρα, καὶ τὰ λοιπά. Ἡ μείζων
 φανερά. Ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐλάττωνος, τοιαύτη. Πᾶν τὸ ἐν τοῖς ὑποκάτω
 γινόμενον ἔχει ἀναφορὰν πρὸς τινα κίνησιν, ἢ πρὸς τινα νέαν διάθεσιν
 ἐν τῷ οὐρανῷ, ὡς ἐν ὀγδόῳ τῶν Φυσικῶν λέγεται. Οὐκ ἄρα δύναται
 εἶναι τι ἐνταῦθα, ὅπερ οὐκ ἀνάγεται πρὸς τινα τοῦ οὐρανοῦ κίνησιν. 35
 Ἄλλὰ πᾶσα τοῦ οὐρανοῦ στροφὴ τε καὶ κίνησις ἐστὶν ἀναγκαῖα. Ἄρα,
 καὶ τὰ λοιπά.

Ἔτι, πᾶν ποιοῦν ἄνευ φθόνου ποιεῖ τῷ βελτίονι τρόπῳ τῶν δυνατῶν. Ἄλλὰ τὰ ἀναγκαῖα βελτίῳ τῶν ἐνδεχομένων εἰσὶν, καὶ ὁ Θεὸς ἐστὶ ποιοῦν ἄνευ φθόνου, ὡς ἐν τῷ Τιμαίῳ λέγεται. Πάντα ἄρα ὁ Θεὸς ποιεῖ ἐξ ἀνάγκης.

Ἄλλὰ τοῦναντίον βούλεται ὁ Φιλόσοφος ἐν τῷ ἔκτῳ τῶν Μετὰ τὰ φυσικά· ἀποδείκνυσι δὲ τοῦτο καὶ νῦν ἐν τῷ γράμματι τῆ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς. Εἰ γὰρ πάντα ἐξ ἀνάγκης ἀποβαίνει, φησὶν, οὐδὲν ἂν δεοί βουλευέσθαι ἢ πραγματεύεσθαι, καὶ οὕτως ταῦτ' ἂν ᾔν ἡμῖν ἐν τε κλίην
f. 182 εἶναι καὶ ἐν σπουδαίῃς· ταῦτα δὲ φανερώς εἰσὶν ἄτοπα.

10 Ἔτι, εἰ τοῦτο ᾔν ἀληθές, ἢ ἠθικῆ, ἐπιστήμη, μάτην ἂν ᾔν· ἀπώλοντο δ' ἂν καὶ τὰ ἄλλα τῆς ἀρετῆς καὶ αἰ τῆς πονηρίας ποινάι· ταῦτα δὲ πάντα εἰσὶν ἄτοπα· ἄρα, καὶ τὰ λοιπά.

Περὶ τοῦτο τὸ ζήτημα διάφοροι δόξαι γεγόνασιν· οἱ δὲ ἀστρολόγοι, μάλιστα οἱ ἀποτελεσματικοὶ λεγόμενοι, βούλοντα πάντα ἐξ ἀνάγκης ἀπο-
15 βαίνειν εἰς τὸν δεῦτερον μάλιστα λόγον, ὅς ἐπεχείρει ἀπὸ τῆς ἀνεμποδίστου αἰτίας. Λέγουσι γὰρ τὸν φιλόσοφον γεγενημένον ἀναγκαῖον ᾔν γενέσθαι φιλόσοφον ὅσον ἀπὸ τινος αἰτίας τεταγμένης πρὸς τὸ τοιοῦτον τέλος, ἧτις τῆ πρὸς τὸ τέλος ἀποβλέψει ᾔν ἀναγκαῖα· ὡσαύτως δὲ φασὶ καὶ περὶ πάντων. Ἀπὸ τούτων δὲ καὶ ὁ τῶν ἀνθρώπων ὄμιλος προαχθεὶς λέγουσιν,
20 ὁπόταν τινὰ ἴδωσι φανερόμενον, ἢ τοιαύτη τινὲ τύχη, περιπίπτοντα, ὅτι ἔμελλε τοῦτο παθεῖν αὐτὸν καὶ οὐκ ἠδύνατο ἄλλως ἀποβῆναι. Ἄλλ' ἡμεῖς τὰς τε πολλῶν ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν σοφωτέρων παρατησάμενοι δόξας τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους, λέγομεν πρὸς τοῦτο τὸ ζήτημα, κατὰ τὴν Ἀριστοτέλους δόξαν ἐν τε τῷ παρόντι βιβλίῳ καὶ τῷ ἔκτῳ τῶν Μετὰ
25 τὰ φυσικά καὶ κατὰ τὴν κοινὴν τῶν ἐξηγητῶν δόξαν, ὅτι οὐ πάντα ἀποβαίνουσιν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀπὸ τύχης καὶ ἀπὸ ταῦτομάτου, τὰ δὲ ὁπότ' ἔτυχε. Καὶ τοῦτου ὁ λόγος διπλοῦς ἐστίν· πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ προῖον ἀπ' αἰτίας εἶργεσθαι δυναμένης οὐ γίνεται ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ πολλὰ εἰσὶν ἀποτελέσματα προῖοντα ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας· βλέπομεν γὰρ
30 ὅτι ἄνθρωπος γεννᾷ ἄνθρωπον ποτὲ μὲν πάντε δακτύλους, ποτὲ δὲ ἐξ ἔχοντα, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπ' ἄλλων· οὐ δὴ πρὸς κατανόησιν χρὴ θεωρεῖν, ὅτι πολλαπλῆ ἐστὶν ἢ τάξις τῶν αἰτίων τῶν ποιητικῶν· τὰ μὲν γὰρ ποιοῦσιν ὁμοειδῶς, ἐν οἷς τὸ ποιοῦν οὐ προῦποτίθησι τὴν ὕλην, ὡσπερ ἡ πρώτη αἰτία, ᾔτινι ἐν τῷ ποιεῖν οὐδὲν ἀπαντᾷ κώλυμα, καὶ τούτῳ τῷ
35 τρόπῳ ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας αἰ νοήσεις προάγονται. Ἄλλη δὲ τάξις ἐστὶ τούτων τῶν νοήσεων πρὸς τὸν κόσμον καὶ ὅλον τὸ οὐράνιον σῶμα, καὶ τούτων τὸ ἀποτέλεσμα ἐστὶν ἀνεμπόδιστον. Ἄλλη δὲ ἐστὶ τάξις τοῦ οὐρα-
f. 182 νου πρὸς τὰς αὐτοῦ στροφὰς καὶ κινήσεις, αἰτινὲς εἰσὶν | ἀνεμπόδιστοι

καὶ γίνονται ἐξ ἀνάγκης. Ἄλλη τάξις ἐστίν, ἥ τὸ οὐράνιον σῶμα καὶ αἱ
τούτου κινήσεις παραβάλλοντα: πρὸς ταῦτα τὰ ὑποκάτω σώματα, καὶ ἐν
τῇ τοιαύτῃ τάξει τὸ ἀποτέλεσμα ἐμποδίζεσθαι δύναται, διότι τὸ ποιοῦν
καθόλου εἴτουν τὸ οὐράνιον σῶμα καὶ ἡ τούτου κίνησις οὐ ποιεῖ ἐν τοῖς
ὑποκάτω τούτοις εἰ μὴ προϋποτιθεμένης τῆς ὕλης, οὐδὲ εἰσάγει τι εἶδος
ἐν τοῖς πράγμασιν εἰ μὴ διατεθειμένης τῆς ὕλης, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὀφειλό-
μενον ἀποτέλεσμα διὰ τὸ τῆς ὕλης ἀδιάθετόν τε καὶ ἀπαρασκευάστον ἐν
τῇ τοιαύτῃ ὕλῃ δύναται ἐμποδίζεσθαι· ἡ μὲντοι γε πρόοδος τοῦ τοιούτου
ἀποτελέσματος ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας συμβαίνει ὡς ἐπὶ πλεόν. Ἄλλη
δὲ τάξις ἐστὶ τῶν μερικῶν αἰτίων, ἐν οἷς δυνατόν γίνεσθαι τι ἐμπόδισμα¹⁰
διὰ τὸ καὶ ταῦτα ἐν τῷ ποιεῖν ζητεῖν προϋποκειμένην ὕλην, οὐδὲν ἤττον
τοῦ καθόλου ποιοῦντος· ὅθεν μὴ διατεθειμένης τῆς ὕλης καλῶς, καὶ
ταῦτα δύνανται ἐμποδίζεσθαι· ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐ δύναται τὸ τοῦ ἀν-
θρώπου εἶδος εἰς ὕλην ἰππεΐαν εἰσάγειν, ἢ βοεΐαν, ἀλλ' εἰς ὕλην μόνον
αὐτῷ τῷ εἶδει προσήκουσαν καὶ πρὸς αὐτὸ πως διατεθειμένην, καὶ ἐάν¹⁵
ἢ ὕλη περιττεύῃ, ἢ ἐλλείπῃ, δύναται τι γίνεσθαι τερατώδες παρὰ τὸν
τοῦ ποιοῦντος σκοπόν, ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τῶν σὺν ἐξ ὀσφυλοῖς, ἢ χωρὶς
μέλους τινὸς γινομένων ἀνθρώπων· ὡσαύτως δὲ καὶ ζῴων ἄλλων.

Ἄλλον δὲ τρόπον δύναται ἐμποδίζεσθαι τι μερικῶς ποιοῦν ἐν τοῖς
ἰδίοις ἀποτελέσμασιν ἐν τοῖς ὑποκάτω τούτοις σώμασιν ὑπὸ τινος ἐναντίου²⁰
ποιοῦντος, ὃ τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ τὴν ἰσχὺν ἀσθενῆ ποιεῖ ἢ διὰ τὸ
τὴν ὕλην ἀδιάθετόν τε καὶ ἀπαρασκευάστον ἀποφαίνειν, ἢ διὰ τὸ ταύτην
ἄλλως παντάπασι διατιθέσθαι, ἢ πέφυκε διατίθεσθαι πρὸς τὴν ὑποδοχὴν
τοῦ τοιούτου ἀποτελέσματος. Καὶ οὕτω δῆλον ἐκ τῶν προειρημένων, ὅτι
τινὲς αἰτίαι ἐμποδίζεσθαι δύνανται πρὸς τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, καὶ οὕτως²⁵
ἔπεται, ὅτι πάντα οὐ γίνονται ἐξ ἀνάγκης.

Ὁ δεῦτερος δὲ λόγος πρὸς τοῦτό ἐστιν, ὅτι εἰ πάντα ἐξ ἀνάγκης
ἀπέβαιναν, οὔτε βουλευέσθαι οὔτε πραγματεύεσθαι ἔδει, μάτην δ' ἂν ἦσαν
καὶ αἱ ἠθικαὶ ἐπιστήμαι, ὡσαύτως | καὶ αἱ λογικαὶ καὶ φυσικαί, οὐδ' ἂν ἰ. 183
ἔδει κολάζεσθαι καὶ στεφανοῦσθαι τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς,³⁰
οὐδ' ἂν ἔδει νόμους τιθέσθαι, ὑφ' ὧν αἱ ποιναὶ καὶ αἱ τιμαὶ τάττονται, εἰ
γε ἐξ ἀνάγκης τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου ἐγίνετο, καὶ οὐκ ἐκ τινος ἰδίας
κινήσεως τῆς θελήσεως.

Τότε πρὸς τοὺς λόγους λέγω· πρὸς μὲν τὸν πρῶτον, ὅτι ἡ μείζων
οὐκ ἐστὶν ἀληθής· τὸ γὰρ γινωσκόμενον ὑπὸ ἐπιστήμης ἀψευδοῦς τε καὶ³⁵
ἀπλανοῦς ἀποβαίνει οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ καθὼς γινώσκεται· ἡ δὲ πρώτη
αἰτία οἶδε τινὰ ἀποβήσεσθαι ἐνδεχομένως, καὶ τινὰ οἶδεν ἀποβήσεσθαι
ἀναγκαίως. Οὐκοῦν ἄπερ οἶδεν ἀποβήσεσθαι ἐνδεχομένως, ἐνδεχομένως

I ἄλλη δὲ τάξις B 16 ἢ om B γενέσθαι B

ἀποβαίνουσι· λόγου χάριν, ὡσπερ ἂν τις ἐν πεδίῳ τυγχάνων, ὄρῃ τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα καὶ τὸν Σωκράτην τρέχοντα, βλέπει μὲν ἄμφω ἐπίσης, ἀλλὰ θάτερον μὲν ἐνδεχομένως ἀποβαίνει, τὸ τὸν Σωκράτην δηλονότι· τρέχειν, θάτερον δὲ ἀναγκαίως, τὸ τὸν ἥλιον ἀνατέλλειν.

6 Πρὸς τὸν δεύτερον, ὅτι τὸ γινόμενον ἀπ' αἰτίας ἀνεμποδίστου, τοῦτο ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀποβαίνειν, ἀληθές ἐστιν εἰ γίνοιτο ἀπ' αἰτίας ἀμέσου· ἀλλ' ὑπ' αἰτίας ἐμέσου οὐκ ἀνάγκη· καὶ ὅτι πάντα τὰ μέλλοντα καὶ γεγενημένα ὑπὸ τῆς ἀνεμποδίστου αἰτίας, τῆς πρώτης δηλονότι, γινώσκονται, ἀληθές ἐστιν ἐμέσως, ὡσπερ μεσιτευόντων τῶν αἰτίων τῶν χθαμαλωτέρων· ἀλλὰ ἀμέσως οὐκ ἐστὶν ἀληθές· ὅθεν ἀμέσως μὲν λέγεται αἰτία τῶν χωριστῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ μεσιτευόντων πολλῶν, ὡς προεῖρηται, ἐστὶν αἰτία τούτων τῶν ὑποκάτω. Πρὸς δὲ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐλάττονος ἐκείνου τοῦ ἐπιχειρήματος λέγω ὅτι ἀμέσως οὐκ ἀνάγονται πρὸς τινα κίνησιν τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ μεσιτευόντων τινῶν μερικῶν ποιούντων τῶν μεταβάλλοντων τῆν ὕλην. Καὶ διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν δευτέρῳ τῶν Φυσικῶν, ὅτι τὸν ἄνθρωπον ὁ ἄνθρωπος γεννᾷ καὶ ὁ ἥλιος, καὶ οὕτω τὰ ὑποκάτω ταῦτα ἀνάγονται πρὸς τὴν τοῦ οὐρανοῦ κίνησιν, μεσιτευουσῶν τῶν τῆς ὕλης διαθέσεων, καὶ διὰ τοῦτο τῷ ἀδιαθέτῳ τῆς ὕλης ἢ τῇ τῶν δύο μερικῶν ποιούντων ἀντιτάξει· τὸ ἀποτέλεσμα δύναται ἐμποδίζεσθαι, ὥστε μὴ πρῶτα γίνεσθαι ἐν τῇ ὕλῃ τοιοῦτον ὅποιον πέφυκε πρῶτα γίνεσθαι ἐκ τοῦ τοιοῦτου συναστερισμοῦ ἐν τῇ τοιαύτῃ ὕλῃ. | Καὶ διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Πτολεμαῖος, ὅτι ὁ σοφὸς ἄρχει τῶν ἀστρῶν· ὁ γὰρ σοφός, ὄρων ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν ἀστρῶν διαθέσεως ἐν τοιαύτῃ ὕλῃ ἀποτέλεσμά τι τοιόνδε γενησόμενον, τὴν ὕλην ἄλλως διαθέμενος ἢ πέφυκεν ἐκεῖνο δεῖξασθαι· τὸ εἶδος ὑπὸ τοιοῦτω συναστερισμῷ, ἕτερον ἐποίησεν ἀποτέλεσμα.

Πρὸς τὸ τρίτον δεῖ λέγειν, ὅτι βέλτιόν ἐστι ποιεῖν ἐνδεχόμενα καὶ ἀναγκαῖα ἢ ἀναγκαῖα μόνον.

Περὶ τούτου τοῦ ζητήματος τῷ βουλομένῳ θεολογικώτερον καὶ ἀκριβέστερον μαθεῖν ὁ Θωμᾶς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Θεολογικῶν διαλέγεται ἐν τῷ περὶ θείας ἐπιστήμης κεφαλαίῳ, ὅπου ζητεῖ εἰ ὁ Θεὸς ἐπίσταται τὰ ἐνδεχόμενα τὰ μέλλοντα.

Ἐπεὶ δὲ ἔστι τι κατὰ τινος.

Ἐν τοῖς προλαβοῦσι διορισάμενος ὁ Φιλόσοφος περὶ τῆς ἀποφάνσεως ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως θεωρουμένης καὶ καθόσον ἐξ ὑποκειμένου καὶ κατὰ γορουμένου σύγκειται μόνον, τουτέστιν ἐξ ὀνόματος καὶ ῥήματος, νῦν ἄρχεται θεωρεῖν περὶ αὐτῆς καθόσον εἰσκρίνεται εἰς τίνδε ἢ τίνδε τὴν ὕλην, ὅπερ γίνεται καθόσον ποικίλλεται, προστιθεμένων αὐτῇ τινῶν. Δύ-

5 ἴπαν avant ἀπ' αἰτίας add BC

7 ἐμέσον: ἀμέσον B

γανται δὲ θεωρεῖσθαι ἐν τῇ ἀποφάνσει· πρῶτον μὲν αὐταὶ αἱ λέξεις αἱ κατηγορούμεναι ἢ ὑποκείμεναι ἐν αὐτῇ, ὡς φθάσας διέκρινεν εἰς ὀνόματα καὶ ῥήματα· δεύτερον, αὐτὴ ἢ σύνθεσις, καθ' ἣν ἐστὶ τὸ ἀληθὲς ἢ τὸ ψεῦδος ἐν τῇ κατάφρασι· ἢ ἀποφάσει· τρίτον, ἢ παράθεσις μιᾶς ἀποφάνσεως πρὸς ἄλλην.

Διαίρεται τοίνυν τὸ μέρος τοῦτο εἰς τρία· πρῶτον, δείκνυσι τί συμβαίνει τῇ ἀποφάνσει, ἐκ τοῦ προστίθεσθαι τι ταῖς λέξεσι· ταῖς ἐν ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου μέρεσι· κειμέναις· δεύτερον, τί συμβαίνει τῇ ἀποφάνσει ἐκ τοῦ προστίθεσθαι τι πρὸς τὸ διορίσασθαι τὴν ἀλήθειαν ἢ τὸ ψεῦδος τῆς συνθέσεως, ἐν τῷ· „Τούτων δὲ διορισμένων,“ ἥτις 10 ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τοῦ τετάρτου τμήματος· τρίτον, λύει τινὰ ἀπορίαν περὶ τὴν ἀντίθεσιν τῶν ἀποφάνσεων, προβαίνουσιν καὶ αὐτὴν ἐκ τοῦ προστίθεσθαι τι τῇ ἀπλῇ ἀποφάνσει, ἐν τῷ· Πότερον δὲ ἐναντίον ἐστίν, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τοῦ πέμπτου τμήματος· καὶ ἵνα σαφέστερον εἶπω, πρῶτον, διορίζεται περὶ τῶν ἐξ ἀόριστου ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου προ- 15 τάσεων· δεύτερον, περὶ τῶν μετὰ τρόπου προτάσεων· τρίτον, | ζητεῖ πό- 184 τερόν ἐστιν ἀντικειμένη τῇ κατάφρασι ἢ τοῦ ἐναντίου κατάφρασις, ἢ ἢ ἀντιφατικῶς ἀντικειμένη.

Περὶ δὲ τὸ πρῶτον δύο ποιεῖ· πρῶτον, διορίζεται περὶ τῶν ἀπλῶν ἀποφάνσεων, ἐν αἷς τὸ ὠρισμένον ὄνομα ἢ τὸ ἀόριστον τίθεται ἐκ τοῦ 20 μέρους τοῦ ὑποκειμένου μόνον· δεύτερον, περὶ ἐκείνων ἐν αἷς οὐ μόνον ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ὑποκειμένου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κατηγορουμένου τίθεται, ἐν τῷ· „Ὅταν δὲ τὸ ἐστὶ τρίτον προσκατηγορηται.“

Καὶ περὶ τὸ πρῶτον οὕτω προχωρεῖ· πρῶτον, τίθησι λόγους τῆς τού- 25 των τῶν ἀποφάνσεων διακρίσεως· δεύτερον, ἐξηγεῖται ἐν τῷ· „Τὸ δὲ ὄνομα εἴρηται.“· τρίτον, διακρίνει καὶ διορίζεται ἐν τῷ· Ἔστα· κᾶσα“· τέταρτον, τίθησι τὴν τάξιν αὐτῶν ἐν τῷ· „Ὡστε πρώτη.“

Ἐπαναλαμβάνει τοίνυν πρῶτον τὸ προειρημένον περὶ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἀποφάνσεως, ὅτι ἢ κατάφρασις ἐστὶν ἀπόφρασις σημαίνουσα τι κατὰ 30 τινος· καὶ ἐπειδὴ τὸ ῥήμα ἐστὶ κυρίως σημεῖον τῶν κατὰ τινος λεγόμενων, ἐπόμενόν ἐστὶ τὸ καθ' οὗ τι λέγεται ἀνίκειν πρὸς τὸ ὄνομα· τὸ δὲ ὄνομα ἢ ὠρισμένον ἐστίν, ἢ ἀόριστον, καὶ διὰ τοῦτο ὡσπερ συμπεραίνων ἐπάγει, ὅτι ἐπειδὴ ἢ κατάφρασις σημαίνει τι κατὰ τινος, ἔπεται δὲ ἐντεῦθεν τὸ καθ' οὗ σημαίνει, δηλονότι τὸ τῆς καταφάσεως ὑποκείμενον, 35 ἢ ὄνομα εἶναι, δηλονότι ὠρισμένον, ὅπερ κυρίως εἴρηται ὄνομα ἐν τῷ πρώτῳ τῆς παρούσης πραγματείας, ἢ ἀνώνυμον, τουτέστιν ἀόριστον ὄνομα. λέγει δὲ αὐτὸ ἀνώνυμον ἢ διὰ τὸ μὴ τυχεῖν ἐπωνυμίας ὑπὸ τῶν προ- 40 τέρων, ὡς αὐτὸς πρότερον ἔλεγεν, ἢ διὰ τὸ μὴ ὀνομάζειν εἶδος τι διορισμένον, ἀλλὰ μόνον ἐκβάλλειν τὸν τοῦ εἶδους διορισμόν· ἀναίρει γὰρ τὸ

ὠρισμένον εἶδος, οὐδὲν δὲ τίθησιν ὠρισμένον· καὶ ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι τὸ ἐν τῇ καταφάσει ὑποκείμενον ἐστὶν ἅμα ὄνομα καὶ ἀνώνυμον, ἐπάγει ὅτι τὸ ἐν τῇ καταφάσει, τουτέστι τῇ μὲν, περὶ ἧς νῦν διαλεγόμεθα, δεῖ εἶναι ἓν καὶ καθ' ἑνός, τουτέστι τὸ κατηγορούμενον αὐτό τε ἓν εἶναι καὶ καθ' ἑνός ὑποκείμενου λέγεσθαι, καὶ οὕτω δεῖ τὸ τῆς τοιαύτης καταφάσεως ὑποκείμενον ἢ ὄνομα εἶναι, ἢ ὄνομα ἀόριστον. Ἐἴτα ἐξηγείται τὸ εἰρημένον, καὶ φησὶν ὅτι προσίρηται τί ἐστὶ τὸ ὄνομα, καὶ τί ἐστὶ τὸ ἀνώνυμον, | τουτέστι τὸ ἀόριστον ὄνομα· τὸ γὰρ οὐκ ἄνθρωπος ὄνομα μὲν οὐ λέγω, ἀλλ' ἀόριστον ὄνομα, ὡσπερ καὶ τὸ οὐχ ὑγιαίνει· οὐ ῥήμα
10 λέγω, ἀλλ' ἀόριστον ῥήμα.

Ἐἴτα παρεντίθησι τι πρὸς ἐξήγησιν τοῦ εἰρημένου, ὅτι τὸ ὑποκείμενον δεῖ εἶναι ἓν ἢ ὠρισμένον, ἢ ἀόριστον· τὸ δὲ ἀόριστον ὀρίξειεν ἂν μὴ εἶναι ἓν, ὡστὲ καὶ ἡ ἐκ τοιούτου ὑποκείμενου κατάφασις οὐ σημαίνει ἓν καθ' ἑνός. Φησὶ τοίνυν ὅτι τὸ ἀόριστον ὄνομα, εἰ καὶ μὴ ἀπλῶς ἓν
15 σημαίνει, οὐ γὰρ σημαίνει, ὡσπερ τὸ ὄνομα τὸ ὠρισμένον, ἓν εἶδος καὶ μίαν φύσιν ἢ γένους ἢ εἶδους ἢ καὶ ἀτόμου, ἀλλὰ πῆ, ἓν σημαίνει, τουτέστι κατὰ τὸν λόγον· σημαίνει γὰρ ἀπόφασιν εἶδους τινὸς ἢ ἄρνησιν, ἓν ἢ πλείω συνέρχονται. Ὅθεν ἐπεὶ τὸ ἐν οὕτω λέγεται ὡσπερ καὶ τὸ ὄν, ὡσπερ τὸ μὴ ὄν λέγεται ὄν οὐχ ἀπλῶς ἀλλὰ πῆ, τουτέστι κατὰ τὸν
20 λόγον, ὡς ἐν τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ ὁθλόν ἐστίν, οὕτω καὶ ἡ ἀπόφασις ἐστὶν ἓν πῆ, τουτέστι κατὰ τὸν λόγον. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἀόριστον ὄνομα τῶν τινὶ εἶπεν ἓν σημαίνειν.

Ἐἴτα συμπεραίνει λέγων· εἰ ταῦτα οὐχ οὕτως ἔχει ὡς εἴρηται, ἔσται πᾶσα κατάφασις καὶ ἀπόφασις διπλῶ τῶν τρόπων γινομένη, ἢ ἐξ ὀνόματος καὶ
25 ῥήματος συγκειμένη, ἢ ἐξ ἀόριστου ὀνόματος καὶ ῥήματος· καὶ τοῦτο ἔπειτα· ἐξ ὧν ἔλεγεν, ὅτι τὸ καθ' οὗ τι σημαίνει ἢ κατάφασις ἢ ὀνομά ἐστίν, ἢ ἀόριστον ὄνομα. Ὅτι δὲ ἡ αὐτὴ διαφορὰ οὐ μόνον ἐκ τοῦ μέρους τῆς καταφάσεως ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀποφάσεως λαμβάνεσθαι δύναται, τοῦτο ὁθλόν ἐστίν ἐξ ὧν ἔλεγεν, ὅτι περὶ παντός ἐνδέχεται καὶ καταφῆσαι καὶ
30 ἀποφῆσαι. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ὀνόματος, οὐ μέντοι γε καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ῥήματος ἢ τῶν ἀποφάνσεων διαφορὰ λαμβάνεται· τὸ γὰρ ἀόριστον ῥήμα ἐν τῇ ἀποφάνσει τιθέμενον γίνεται ῥήμα ἀποφατικόν. Διὰ τοῦτο φημί ὅτι ἄνευ μὲν ὀνόματος γίνεται κατάφασις καὶ ἀπόφασις· γίνεται γὰρ καὶ ἐξ ἀόριστου ὀνόματος· ἄνευ δὲ ῥήματος οὐδεμία κατάφασις
35 καὶ ἀπόφασις γίνεται, ὃ δὲ καὶ πρότερον εἴρηται. Καὶ τοῦτο ὁθλόν ἐστίν αὐτόθεν· ἄνευ γὰρ τοῦ ἔστιν, ἢ ἦν, ἢ ἔσται, οὐδεμία κατάφασις οὐδὲ ἀπόφασις δύναται γίνεσθαι· συμπεριλαμβάνει δὲ τῷ ῥήματι καὶ τὰς τοῦ

16 πῆ sic cod.
φαντικόν B

20 blanc après ἐν ABC
37 γενέσθαι C

30 Ἀλλὰ καὶ BC

32 ἀποφ

ήματος πτώσεις, διότι καὶ αὐταὶ συνιστῶσιν ἀπόφανσιν | ἀληθὲς ἢ ψεῦδος f. 185
 ημαίνουσιν, ἐφόσον ταῖς τοῦ ῥήματος πτώσεσιν ἐγκλείεται καὶ τοῦ ἐνε-
 τῶτος χρόνου τὸ ῥήμα· τὸ γὰρ παρεληλυθὸς καὶ τὸ μέλλον, ἃ σιμαί-
 ουσιν αἱ πτώσεις τοῦ ῥήματος, τοῦ ἐνεστῶτος εἰσι μέρη καὶ ἐν τῇ πρὸς
 ὄν ἐνεστῶτα χρόνον λέγονται σχέσει. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τοῦ ῥήματος λέγων 5
 πρότερον ἄλλοις ἐχρήσατο παραδείγματα, φησὶν ὅτι τὸ ἔστιν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ
 ὧν προειρημένων ῥημάτων ἔστιν· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἦν καὶ ἔσται καὶ
 ὁ γίνεται μετὰ τῶν ἰδίων πτώσεων καὶ ἔσα ἄλλα τοιαῦτα· πάντα γὰρ
 αὐτὰ εἰς τὸν τοῦ ῥήματος ἐμπέσουσι λόγον· τὸ μὲν γὰρ ἔστι καὶ γίνεται
 ημαίνουσι χρόνον τὸν ἐνεστῶτα, αἱ δὲ τούτων πτώσεις λέγονται χρόνοι 10
 καὶ αὐταὶ τῇ πρὸς τὸν ἐνεστῶτα χρόνον ἀποβλέψει καὶ σχέσει, ὥστε
 πάντα ταῦτα ῥήματά εἰσιν. Εἶτα συμπραίνει ἐκ τῶν προειρημένων τὴν
 διάκρισιν τῶν ἀποφάνσεων, ἐν αἷς τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀόριστον ὄνομα ἐκ
 τοῦ μέρους τοῦ ὑποκειμένου τίθεται, ποιικίλων αὐτὰ τῷ τε καταφατικῷ
 καὶ ἀποφατικῷ καὶ τῷ προσδιωρισμένῳ καὶ ἀπροσδιωριστῷ καὶ ἔτι τῇ τῶν 15
 χρόνων διαφορά. Πρώτην δὲ τίθησι τὴν ἀπλήν τε καὶ ὠρισμένην, εἶτα
 τὴν ἀπλήν καὶ ἀόριστον, εἶτα τὴν προσδιωρισμένην καὶ ὠρισμένην, καὶ
 ἐπὶ πάσι τὴν προσδιωρισμένην καὶ ἀόριστον.

Περὶ δὲ τῶν ἀποφάνσεων ἐν αἷς ἔστιν ὑποκείμενον ἐνικὸν καὶ
 καθ' ἕκαστα, οὐ δίδωσι παραδείγματα, οἷον Σωκράτης τρέχει, Σω- 20
 κράτης οὐ τρέχει, διότι τοῖς καθ' ἕκαστα ὀνόμασιν οὐ προστίθεται
 προσδιορισμός, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς τοιαύταις ἀποφάνσεσιν οὐ δυνατόν
 πᾶσαν εὐρίσκεισθαι διαφοράν, τὴν ἐν ταῖς ἐχούσαις τὸ ὑποκείμενον καθόλου
 εὐρισκομένην. Ἐκ δὲ τοῦ μέρους τοῦ ῥήματος οὐ τίθησι τὰς διαφοράς,
 αἱ λαμβάνεσθαι δύνανται τῇ τῶν χρόνων διαίρεσει, διότι, φησὶν, ἐν τοῖς 25
 ἑκτὸς μέρεσι τοῦ χρόνου τοῖς περιῖσταμένοις τὸν ἐνεστῶτα, δηλονότι τῷ τε
 παρεληλυθότι καὶ μέλλοντι, ὁ αὐτός ἐστι λόγος τῆς διακρίσεως τῶν ἀπο-
 φάνσεων, ὅς καὶ ἐν τοῖς τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου ῥήμασι φαίνεται.

Leçon X.

Troisième partie.

30

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ. ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΔΕΚΑΤΗ.

Ὅταν δὲ τὸ ἔστι· τρίτον.

Διακρίνας ὁ Φιλόσοφος τὰς ἀποφάνσεις ἐν αἷς τὸ ὠρισμένον ἢ τὸ
 ἀόριστον | ὄνομα ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ὑποκειμένου τίθεται μόνον, ἐνταῦθα f. 185 v
 βούλεται διακρίνας τὰς ἀποφάνσεις ἐν αἷς τίθενται ταῦτα ἐκ τοῦ μέρους 35
 τοῦ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου, καὶ περὶ τοῦτο δύο ποιεῖ· πρῶτον,

⁴ μέρος Β 31 Ἀνάγνωσις ἰ om Β 32 προσκατηγορεῖται après τρίτον add Β

διακρίνει ταύτας τὰς ἀποφάνσεις· δεύτερον, φανεροῖ τινα περὶ αὐτῶν ἀπορεῖσθαι δυνάμενα, ἐν τῷ· „Ἐπεὶ δὲ ἐναντίον.“

Περὶ τὸ πρῶτον αὐθις δύο ποιεῖ· πρῶτον, πραγματεύεται περὶ τῶν ἀποφάνσεων ἐν αἷς τίθεται τὸ ὄνομα, μετὰ τοῦ ῥήματος τοῦ ἔστι· δεύ-
 6 τερον, περὶ τῶν ἀποφάνσεων ἐν αἷς ἕτερα τίθενται ῥήματα, ἐν τῷ·
 „Ἐφ' ἑσῶν δέ.“

Διακρίνει δὲ τὰς τοιαύτας ἀποφάνσεις, ὡς καὶ τὰς πρώτας, τῇ τρι-
 πλῇ διαφορᾷ τοῦ ὑποκειμένου. Πρῶτον μὲν γὰρ θεωρεῖ περὶ τῶν ἀπο-
 φάνσεων ἐν αἷς ὑπόκειται τὸ ὠρισμένον ὄνομα ἀπροσδιορίστως εἰληγμένον·
 10 δεύτερον, περὶ ἐκείνων ἐν αἷς ὑπόκειται τὸ ὠρισμένον ὄνομα προσδιορισ-
 μένως, τουτέστι καθ' ἑαυτοῦ· τρίτον, περὶ ἐκείνων ἐν αἷς ὑπόκειται ἀόριστον
 ὄνομα.

Περὶ τὸ πρῶτον τρία ποιεῖ· πρῶτον, προτίθησι τὴν ποικιλίαν τῆς
 ἀντιθέσεως τῶν τοιούτων ἀποφάνσεων· δεύτερον, κατασκευάζει τὸν ἀριθ-
 15 μὸν αὐτῶν· καὶ τίθησι τὴν αὐτῶν σχέσιν, ἐν τῷ· „Ὡστε τέτταρα
 ταῦτα ἔστα.“· εἶτα παραδείγματα φανεροῖ δι' ὑπογραφῆς, ἐν τῷ·
 „Λεγόμεν δέ.“

Περὶ τὸ πρῶτον δύο ποιεῖ· προτίθησι τὸν σκοπόν, εἶτα ἐξηγεῖται τι
 ἀσαφῶς εἰρησθαι δοκοῦν.

20 Πρῶτον τοίνυν εἰδέναί δεῖ, ὅτι τὸ ἔστι ῥήμα ποτὲ μὲν ἐν τῇ ἀπο-
 φάνσει κατηγορεῖται καθ' αὐτό, ὡς ὅταν λέγωμεν· ὁ Σωκράτης ἔστι,
 δι' οὗ οὐδὲν ἄλλο νοεῖν βουλόμεθα καὶ σημαίνειν ἢ ὅτι ὁ Σωκράτης ἔστιν
 ἐν τῇ τῶν πραγμάτων φύσει· ποτὲ δὲ οὐ κατηγορεῖται καθ' αὐτό ὡς
 ἀρχοειδὲς κατηγορούμενον, ἀλλ' ὡς συνημμένον τῷ ἀρχοειδεῖ κατηγορου-
 25 μένω, ὅτε δύναμιν ἔχει τοῦ συνάπτειν τὸ κατηγορούμενον τῷ ὑποκειμένω,
 ὡς ὅταν λέγωμεν· ὁ Σωκράτης ἔστι λευκός· οὐ γὰρ βουλόμεθα τότε
 λέγειν, ὅτι ὁ Σωκράτης ἔστιν ἐν τῇ τῶν πραγμάτων φύσει, ἀλλ' ὅτι ἀπο-
 δίδοται τῷ Σωκράτει ἢ λευκότης, μεσιτεύοντος τούτου τοῦ ῥήματος τοῦ
 ἔστι· καὶ λέγεται τρίτον προκατηγορεῖσθαι οὐ διότι τρίτον ἔστι κατη-
 30 γορούμενον, ἀλλὰ διότι τρίτῃ λέξει κειμένη ἐν τῇ ἀποφάνσει ὁμοῦ μετὰ
 τοῦ κατηγορουμένου ὀνόματος ἐν ποιεῖ | κατηγορούμενον, καὶ οὕτως ἢ
 f. 186 ἀπόφάνσεις διαίρεται εἰς δύο μέρη καὶ οὐκ εἰς τρία.

Φησὶ τοίνυν οὕτως, ὅτι ἐν μὲν ταῖς προτεθείσαις ἀποφάνσεσιν, ἐν
 αἷς τὸ ὄνομα ὡς ὑποκείμενον ἐτίθετο μόνον, γιν μίαν ἀντίθεσιν τοῦ ὀνό-
 35 ματος ὠρισμένου καὶ ἀπροσδιορίστου λαμβανομένου, οἷον ἔστιν ἄνθρω-
 πος, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. Ἀλλ' ἐὰν τὸ ἔστι τρίτον προκατηγορηθῇ
 τότε δεῖ εἶναι δύο τὰς ἀντιθέσεις τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου ὑπάρχοντος κατὰ
 τὴν διαφορὰν τοῦ κατηγορουμένου ὀνόματος, ὅπερ δύναται εἶναι ὠρισ-
 μένον, ἢ ἀόριστον, ὡσπερ ἔστι μὲν αὕτη μία ἀντίθεσις· ἄνθρωπος